PEDAGOGIK TAFAKKUR RIVOJIDA O‘QITUVCHI KASBIY MAHORATINING AHAMIYATI

Ahmadjonov Bekmurod Dilmurod o‘g‘li

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi

Osiyo Xalqaro Universiteti

bekmurodahmadjonov77@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogik tafakkur taraqqiyotida o‘qituvchi kasbiy mahoratining o‘rni, uning ta’lim sifati va o‘quvchi shaxsini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Maqolada o‘qituvchining kompetensiyasi, ijodiy yondashuvi, innovatsion metodlardan foydalanishi hamda refleksiv faoliyati pedagogik fikrlar yangilanishining muhim omillari sifatida yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, uzluksiz malaka oshirish va tajriba almashish jarayonlarining o‘qituvchi mahoratini rivojlantirishdagi roli ilmiy-amaliy jihatdan asoslanadi.

Kalit so‘zlar: o‘qituvchi mahorati, pedagogik tafakkur, kasbiy kompetensiya, innovatsion yondashuv, refleksiv tahlil, ta’lim sifati.

ВОПРОСЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА УЧИТЕЛЯ В РАЗВИТИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ

Аннотация. В статье рассматривается значение профессионального мастерства учителя в развитии педагогического мышления. Подчеркивается роль компетентности, креативности, инновационных методов и рефлексивного анализа в повышении качества образования. Особое внимание уделяется непрерывному профессиональному развитию педагога и применению современных образовательных технологий.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, педагогическое мышление, компетентность, инновации, профессиональное развитие, качество образования.

THE ROLE OF TEACHER PROFESSIONAL MASTERY IN THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL THINKING

Abstract. The article analyzes the role of teacher professional mastery in the development of pedagogical thinking. It highlights professional competence, creativity, innovative teaching methods, and reflective analysis as key factors in improving education quality. The paper also emphasizes the importance of continuous professional development and modern educational technologies in enhancing teacher effectiveness.

Keywords: teacher mastery, pedagogical thinking, competence, innovation, professional development, education quality.

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimi inson kapitalini rivojlantirish, ijodiy fikrlaydigan va raqobatbardosh avlodni tarbiyalash kabi vazifalarni oldiga qo‘ymoqda. Bunday sharoitda o‘qituvchi shaxsining kasbiy mahorati ta’lim sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo‘ladi. O‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o‘quvchining shaxsiy, ijtimoiy va intellektual rivojlanishiga yo‘naltiruvchi pedagogik rahbar hisoblanadi.

Pedagogik tafakkur taraqqiyoti o‘qituvchidan an’anaviy yondashuvlar bilan cheklanib qolmasdan, ta’lim jarayonini yangicha tashkil etish, o‘quvchilarning ehtiyojlarini hisobga olish, innovatsion texnologiyalardan foydalanish va o‘z faoliyatini muntazam tahlil qilishni talab etadi. Shu sababli

o‘qituvchi mahorati bugungi kunda pedagogik kompetensiya, kommunikativ madaniyat, ijodkorlik, tashabbuskorlik va refleksiv fikrlash bilan uzviy bog‘liq tushuncha sifatida talqin qilinadi.

Pedagogik mahorat dars berish usullarining yig‘indisigina emas, balki ta’lim jarayonini samarali boshqarish, o‘quvchi bilan insonparvar muloqot o‘rnatish, ta’lim mazmunini hayotiy tajriba bilan bog‘lash va har bir o‘quvchining imkoniyatlarini ochib berishga xizmat qiluvchi murakkab kasbiy faoliyatdir. Shu bois mazkur maqolada o‘qituvchi mahoratining pedagogik fikrlar rivojidagi o‘rni, uni takomillashtirish omillari hamda ta’lim sifatiga ta’siri tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Pedagogik fikrlar rivojlanishining markazida o‘qituvchining kasbiy mahorati turadi. Chunki ta’lim jarayonidagi har qanday yangilik, metodik yondashuv yoki texnologik imkoniyat o‘qituvchining bilim, tajriba va pedagogik qarashlari orqali amaliy mazmun kasb etadi. O‘qituvchi mahorati o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishi, bilimlarni o‘zlashtirish darajasi, mustaqil fikrlashi va ijtimoiy faolligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

So‘nggi yillarda o‘qituvchilarning professional rivojlanishiga qaratilgan dasturlar ta’lim samaradorligini oshirishning muhim yo‘nalishi sifatida baholanmoqda. Malaka oshirish kurslari, metodik seminarlar, tajriba almashish mashg‘ulotlari va onlayn ta’lim platformalari pedagoglarning zamonaviy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, innovatsion metodlar, STEAM yondashuvi, loyiha asosida o‘qitish, raqamli resurslardan foydalanish va gamifikatsiya elementlari dars jarayonining interfaolligini oshiradi.

O‘qituvchining kasbiy o‘sishida refleksiv yondashuv alohida ahamiyatga ega. Refleksiya o‘qituvchining o‘z darsini tahlil qilishi, yutuq va kamchiliklarini aniqlashi, o‘quvchilarning fikr-mulohazalarini hisobga olishi hamda kelgusi faoliyatini takomillashtirishga intilishidir. Bunday yondashuv pedagogik tafakkurning yangilanishiga, o‘qituvchining o‘z faoliyatiga tanqidiy va ijodiy munosabatda bo‘lishiga yordam beradi.

Xalqaro va mahalliy tajribalar shuni ko‘rsatadiki, o‘qituvchi mahoratini rivojlantirish uzluksiz va tizimli amalga oshirilganda ta’lim natijalari sezilarli darajada yaxshilanadi. O‘qituvchining darsni aniq rejalashtirishi, o‘quvchilar bilan samarali muloqot qilishi, zamonaviy metodlardan o‘rinli foydalanishi va baholash mezonlarini adolatli qo‘llashi ta’lim sifatining barqaror oshishiga zamin yaratadi.

Pedagogik mahoratning yana bir muhim jihati o‘qituvchining kommunikativ va empatik qobiliyatlari bilan bog‘liq. O‘quvchi shaxsini hurmat qilish, uning fikrini tinglash, individual xususiyatlarini hisobga olish va ijobiy psixologik muhit yaratish dars samaradorligini kuchaytiradi. O‘quvchi o‘zini erkin va qadrlangan his qilgan taqdirda, u o‘quv jarayonida faolroq ishtirok etadi va bilimlarni chuqurroq o‘zlashtiradi.

Shu bilan birga, o‘qituvchi mahoratini rivojlantirish faqat qisqa muddatli treninglar bilan cheklanmasligi kerak. Bu jarayon doimiy o‘z ustida ishlash, pedagogik adabiyotlarni o‘rganish, hamkasblar bilan tajriba almashish, ilmiy-amaliy loyihalarda qatnashish va raqamli kompetensiyalarni oshirish orqali izchil davom ettirilishi lozim. Ana shundagina pedagogik fikrlar taraqqiyoti amaliy ta’lim jarayoni bilan uyg‘unlashadi.

Bundan tashqari, zamonaviy ta’lim sharoitida pedagogik mahorat o‘qituvchining innovatsion faoliyat yurita olish qobiliyati bilan ham belgilanadi. Ta’lim tizimida yuz berayotgan o‘zgarishlar pedagogdan yangi metod va texnologiyalarni o‘zlashtirishni, ularni amaliyotga samarali tatbiq etishni talab qiladi. Innovatsion yondashuvlardan foydalanish dars jarayonini qiziqarli, interfaol va natijador tashkil etishga yordam beradi hamda o‘quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy faoliyatini rag‘batlantiradi.

Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlaridan biri sifatida refleksiv faoliyat ham muhim o‘rin tutadi. O‘qituvchi o‘z faoliyatini muntazam tahlil qilib borishi, erishilgan natijalarni baholashi va mavjud kamchiliklarni bartaraf etish yo‘llarini izlab topishi zarur. Refleksiya jarayoni pedagogga o‘z kasbiy salohiyatini yanada rivojlantirish, ta’lim jarayonini takomillashtirish va o‘quvchilarning ehtiyojlariga mos yondashuvlarni tanlash imkonini beradi.

Shuningdek, pedagogik fikrlar taraqqiyoti o‘qituvchining jamiyat va ta’lim oldidagi mas’uliyatini yanada oshiradi. Chunki bugungi kunda pedagog nafaqat bilim beruvchi mutaxassis, balki yosh avlodning ma’naviy, axloqiy va intellektual rivojlanishiga yo‘naltiruvchi yetakchi shaxs sifatida ham

faoliyat yuritadi. Shu bois o‘qituvchining pedagogik mahorati, kasbiy kompetensiyasi va zamonaviy bilimlarga ega bo‘lishi ta’lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

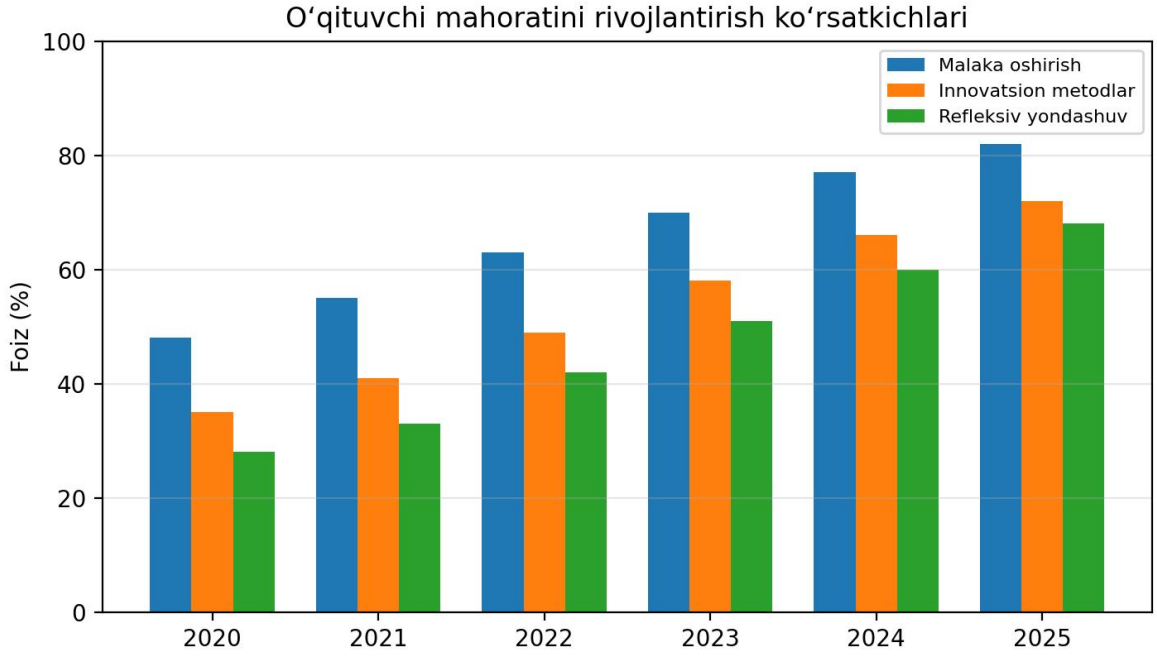
1-jadval

O‘qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishning asosiy ko‘rsatkichlari

№	Tahlil yo‘nalishi	2020-yil	2023-yil	2025-yil	Pedagogik izoh
1	Malaka oshirishda ishtirok	48%	70%	82%	Uzluksiz kasbiy rivojlanishga e’tibor kuchaygan
2	Innovatsion metodlardan foydalanish	35%	58%	72%	Darslarda zamonaviy yondashuvlar kengaygan
3	Refleksiv yondashuvni qo‘llash	28%	51%	68%	O‘qituvchilarda o‘z faoliyatini tahlil qilish madaniyati rivojlangan
4	Raqamli resurslardan foydalanish	32%	56%	74%	Elektron platformalar va ta’lim texnologiyalaridan foydalanish faollashgan
5	Kasbiy hamkorlik va tajriba almashish	40%	62%	76%	Metodik hamkorlik va ustoz-shogird an’analari mustahkamlangan

Manba: *UNESCO Institute for Statistics, OECD Education Indicators hamda O‘zbekiston ta’lim tizimida o‘qituvchilar malakasini oshirish bo‘yicha umumlashtirilgan tahliliy ma’lumotlar asosida muallif tomonidan tuzildi.*

Jadvaldan ko‘rinadiki, 2020–2025-yillar davomida o‘qituvchilar mahoratini rivojlantirish bilan bog‘liq ko‘rsatkichlarda izchil o‘sish kuzatilgan. Malaka oshirishda ishtirok etish, innovatsion metodlardan foydalanish, refleksiv yondashuvni qo‘llash va raqamli resurslardan foydalanish darajasining ortishi pedagogik tafakkurning yangilanayotganini ko‘rsatadi. Ayniqsa, 2023-yildan keyingi o‘sish sur’ati ta’lim jarayonida zamonaviy metodik tayyorgarlik va kasbiy hamkorlikka bo‘lgan talab kuchayganini tasdiqlaydi.

1-rasm. O‘qituvchi mahoratini rivojlantirish ko‘rsatkichlarining dinamikasi (2020–2025)

Manba: *xalqaro va mahalliy ta’lim statistikasi hamda o‘qituvchilarning professional rivojlanishiga oid umumlashtirilgan ma’lumotlar asosida tuzildi.*

Diagrammada o‘qituvchi mahoratini rivojlantirishga ta’sir qiluvchi uch asosiy yo‘nalish — malaka oshirish, innovatsion metodlardan foydalanish va refleksiv yondashuvni qo‘llash ko‘rsatkichlari taqqoslab berilgan. Undan ko‘rinadiki, barcha yo‘nalishlarda barqaror o‘sish mavjud bo‘lib, bu pedagoglarning kasbiy rivojlanishga bo‘lgan qiziqishi va ehtiyoji ortib borayotganini bildiradi. Malaka oshirish ko‘rsatkichining yuqorilashi o‘qituvchilarning nazariy bilim va amaliy ko‘nikmalarini yangilashga intilayotganini ko‘rsatsa, innovatsion metodlardan foydalanish darajasining ortishi dars jarayonida zamonaviy texnologiyalar va interfaol usullar keng joriy etilayotganidan dalolat beradi. Refleksiv yondashuvning rivojlanishi esa o‘qituvchilarning o‘z faoliyatini tahlil qilish, natijalarni baholash va pedagogik jarayonni takomillashtirish madaniyati shakllanayotganini ko‘rsatadi.

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, pedagogik tafakkur taraqqiyoti o‘qituvchining kasbiy mahorati, innovatsion yondashuvi va uzluksiz o‘z ustida ishlashi bilan chambarchas bog‘liq. O‘qituvchi mahorati ta’lim jarayonining mazmunini boyitadi, o‘quvchilar bilan samarali muloqot o‘rnatishga yordam beradi va ta’lim sifatining oshishiga xizmat qiladi.

2020–2025-yillar bo‘yicha keltirilgan ma’lumotlar o‘qituvchilar orasida malaka oshirish, innovatsion metodlarni qo‘llash va refleksiv faoliyatni rivojlantirish ko‘rsatkichlari sezilarli darajada oshganini ko‘rsatadi. Bu esa ta’lim tizimida pedagogik fikrlash yangilanayotgani, o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyasi va metodik madaniyati mustahkamlanayotganidan dalolat beradi.

O‘qituvchi mahoratini rivojlantirishda uzluksiz malaka oshirish tizimini takomillashtirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish, tajriba almashish platformalarini kengaytirish va refleksiv tahlil madaniyatini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu omillar ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish bilan birga, pedagogik fikrlar taraqqiyotini yangi bosqichga olib chiqadi.

Xulosa qilib aytganda, o‘qituvchi kasbiy mahorati ta’lim sifatining asosiy tayanchi va pedagogik tafakkur rivojining harakatlantiruvchi kuchidir. Shu sababli pedagoglarni qo‘llab-quvvatlash, ularning ijodiy va kasbiy faolligini rag‘batlantirish hamda zamonaviy ta’lim muhitiga mos kompetensiyalarini rivojlantirish ta’lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri bo‘lib qoladi.

Takliflar

1. Uzluksiz malaka oshirish tizimini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish.
2. Innovatsion pedagogik texnologiyalar, raqamli platformalar va interfaol metodlarni amaliyotga keng joriy etish.
3. O‘qituvchilarda refleksiv tahlil madaniyatini rivojlantirish va darslarni muntazam tahlil qilish tizimini yo‘lga qo‘yish.
4. Pedagogik tajriba almashish, ustoz-shogird hamkorligi va xalqaro seminar-treninglarni kengaytirish.
5. O‘qituvchi faoliyatini baholashda ijodkorlik, muloqot sifati va innovatsion yondashuv kabi mezonlarga e’tibor qaratish.
6. Ta’lim muassasalarida o‘qituvchilarni moddiy va ma’naviy rag‘batlantirish mexanizmlarini kuchaytirish.
7. Raqamli ta’lim infratuzilmasi, elektron resurslar va sun’iy intellekt asosidagi yordamchi vositalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimova, V. M. (2021). Pedagogik mahorat va o‘qituvchi shaxsining kasbiy shakllanishi. Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
2. Yo‘ldoshev, J. G., & Hasanov, A. A. (2020). Zamonaviy pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Abdullayeva, D. R. (2023). O‘qituvchining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar. Ta’lim va innovatsiyalar, 2, 54–62.
4. G‘aniyeva, N. Sh. (2022). Pedagogik fikrlash va o‘qituvchi mahoratini shakllantirishning psixologik asoslari. Samarqand: SamDU nashriyoti.
5. Xo‘jayev, B. B. (2021). Ta’lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni qo‘llashning pedagogik asoslari. TDPU ilmiy ishlari to‘plami, 3, 88–94.
6. UNESCO Institute for Statistics. (2024). Education Data and Global Indicators: Teacher Development and Competence Reports. Paris: UNESCO Publishing.
7. OECD. (2024). Education at a Glance 2024: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing.
8. Learning Policy Institute. (2024). Effective Teacher Professional Development: Global Evidence Review. Washington, D.C.
9. Vygotskiy, L. S. (1984). Pedagogik psixologiya. Moskva: Pedagogika nashriyoti.
10. Shirinova, M. A. (2025). Pedagogik fikrlar taraqqiyotida o‘qituvchi mahoratini rivojlantirish yo‘llari. Ta’lim tizimini modernizatsiya qilish konferensiyasi materiallari, 152–158.